

प्रतिज्ञापत्र

मी प्रतिज्ञापूर्वक निवेदन करतो की, "सहकारमहर्षि शंकरराव मोहिते-पाटील ग्रामीण नेतृत्वाचा एक अभ्यास" हा संशोधन प्रबंध मी स्वतः संशोधित केला असून तो यापूर्वी कोणत्याही विद्यापीठीय स्तरावर कोणतीही पदवी वा पदविका मिळवण्यासाठी सादर करण्यात आलेला नाही.

ठिकाण : कोल्हापूर

दिनांक : 31/12/2005

दत्तात्रय मारुती काळे
संशोधक

CERTIFICATE

This is to certify that Shri Dattatraya Maruti Kalel has successfully completed his dissertation entitled, "**SAHAKARMAHARSHI SHANKARRAO MOHITE-PATIL : A CASE STUDY OF RURAL LEADERSHIP**" for the degree of Master of Philosophy in Political Science of Shivaji University, Kolhapur and that this is a result of the original research work carried out by Shri Dattatraya Maruti Kalel under my supervision and guidance and is submitted any degree of other university.

Place : Kolhapur

Date : 31/12/2005

Dr. K. K. KAVLEKAR
Research Guide

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, श्री. दत्तात्रय मारुती काळेल याने "सहकारमहर्षि शंकरराव मोहिते-पाटील ग्रामीण नेतृत्वाचा एक अभ्यास" ह्या शोधप्रबंधाचे संशोधन कार्य समाधानकारकरित्या पूर्ण केले आहे. श्री. दत्तात्रय मारुती काळेल याने माझ्या मार्गदर्शनाखाली स्वतंत्ररितीने हा शोधप्रबंध लिहिलेला असून तो इतर कोणत्याही विद्यापीठातील कोणत्याही अन्य परीक्षेसाठी सादर केलेला नाही.

सादरचा शोधप्रबंध शिवाजी विद्यापीठाच्या एम्. फिल. (राज्यशास्त्र) पदवी परीक्षेसाठी सादर करण्यास माझी अनुमती आहे.

ठिकाण : कोल्हापूर

दिनांक : 31/12/2005

डॉ. के. के. कावळेकर
संशोधन मार्गदर्शक

ऋणनिर्देश

कोणताही अभ्यासविषय निवडताना आवड ही महत्त्वाची असते. मी ग्रामीण भागातील शेतकरी कुटुंबातील विद्यार्थी असल्यामुळे मला ग्रामीण विकासाची आस आहे. त्या अनुषंगानेच मी खेड्यांचा सर्वांगीण विकास साधणाऱ्या व्यक्तीवर एम. फिल. करण्याचा निश्चय केला. त्यामुळे मी "सहकारमहर्षि शंकरराव मोहिते-पाटील ग्रामीण नेतृत्वाचा एक अभ्यास" हा विषय संशोधनासाठी निवडला. माझ्या आवडीनिवडीला माझे मार्गदर्शक आदरणीय डॉ. के. के. कावळेकर सरांनी तात्काळ सहमती दर्शविली. त्यांची प्रेरणा, जिव्हाळा माझ्या कामामध्ये चैतन्य देणारा ठरला. त्यांनी मार्गदर्शन करत असताना माझ्यावर कृपाकटाक्ष ठेवला. त्याबद्दल त्यांचे प्रथम ऋणनिर्देश करणे मी माझे आद्य कर्तव्य मानतो.

कोणतेही विधायक कार्य सहकार्यांशिवाय पूर्णत्वास पोहचत नाही. या कामी राज्यशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. अशोक चौसाळकर, डॉ. लक्ष्मीनारायण तारोडी, डॉ. सौ. व्ही. पी. रासम, डॉ. श्रीमती नानिवडेकर, सौ. भारती पाटील या गुरुवर्यांचे बहुमोल सहकार्य व मार्गदर्शन मला लाभले हे नमूद करुन त्यांचे मी अंतःकरणपूर्वक आभार मानतो.

तसेच सहकारमहर्षि शंकरराव मोहिते-पाटील यांच्यावरती एम. फिल. करण्यास त्यांचे चिरंजीव मा. मदनसिंह मोहिते-पाटील यांनी तात्काळ सहमती दर्शवून माझ्यावर विश्वास दाखविला याबद्दल मी त्यांचे मनःपूर्वक आभार मानतो. त्याचप्रमाणे सहकारमहर्षिचे ज्येष्ठ चिरंजीव माजी उपमुख्यमंत्री व विद्यमान ग्रामविकास व पर्यटनमंत्री आदरणीय मा. विजयसिंह मोहिते-पाटील, तसेच माजी खासदार व विद्यमान आमदार मा. प्रतापसिंह मोहिते-पाटील, मा.सर्वश्री राजसिंह मोहिते-पाटील, जयसिंह मोहिते-पाटील व उदयसिंह मोहिते-पाटील या सर्वच चिरंजीवांनी व ज्येष्ठ कन्या सौ. जयश्रीताई चव्हाण यांनीही वेळोवेळी माहिती उपलब्ध करुन सहकार्य केले. त्याबद्दल मी त्यांचे आभार मानतो. तसेच वेळोवेळी आस्थापूर्वक चौकशी करुन सतत प्रेरणा देणारे सहकारमहर्षिचे नातू राष्ट्रवादी युवक काँग्रेसचे राष्ट्रीय अध्यक्ष मा. आमदार रणजितसिंह मोहिते-पाटील व महाराष्ट्र प्रदेश युवक काँग्रेस (आय) चे सरचिटणीस मा. धवलसिंह मोहिते-पाटील, विजय-प्रताप युवा मंचचे संस्थापक मा. धैर्यशिल मोहिते-पाटील, मा. संग्रामसिंह मोहिते-पाटील व मा. अर्जुनसिंह मोहिते-पाटील यांचेही आभार मानतो.

त्याचप्रमाणे संशोधनाच्या कामामध्ये प्रत्यक्ष अप्रत्यक्षरित्या सहकार्ये करणारे शिवाजी विद्यापीठाच्या प्रौढ व निरंतर शिक्षण विभागाचे विभागप्रमुख डॉ. भालबा विभूते, तसेच किसान उद्योगसमुहाचे मालक व कोल्हापूर येथील 'गुरुकुल आदर्श शिक्षण संस्थेचे' अध्यक्ष मा. महादेव (बापू बाड, सोलापूर जिल्हा जनसेवा संघटनेचे प्रवक्ते व सोलापूर जिल्हा लेबर फेडरेशनचे संचालक मा. बाबासाहेब करांडे, श्री. विष्णुपंत रामचंद्र लोणारी (दादरे) 'गुरुकुल' निवासी माध्यमिक विद्यालय आटपाडी, जि. सांगली या विद्यालयाचे अध्यक्ष श्री. विष्णुपंत रामचंद्र लोणारी (दादरे), सचिव भरत बाड, शिक्षक स्टाफ व कर्मचारी तसेच प्रा. एम. के. बाड, प्रा. एस. एस. पाटील प्रा. धोंडीराम बाड, डॉ. राजेंद्र बाड व संजय नरळेसाहेब, श्री. बाबुराव काळेल (गुरुजी) व श्री. संजय काळेल या सर्वांचा मी आभारी आहे.

तसेच सहकारमहर्षिनी स्थापन केलेल्या विविध संस्थांचे अधिकारी व या संशोधनासाठी मुलाखत देणारे सांगोला तालुक्याचे आमदार गणपतराव देशमुख, पंढरपूरचे आमदार सुधाकरपंत परिचारक, माळशिरसचे माजी आमदार चांगोजीराव देशमुख व नंगळवेढ्याचे दामाजी कारखान्याचे माजी चेअरमन कि. रा. मर्दा वकील यांचेही आभार मानतो. शिवाजी विद्यापीठातील निर्मिती विचारमंचचे सर्व कार्यकर्ते व मित्र तसेच राज्यशास्त्र विभागातील श्री. संभाजी तोरस्कर, श्री. अरुण वणारे व गांधी अभ्यास केंद्रातील श्री. बाबासाहेब कांबळे व रिवाज कुरेशी यांचेही सहाय्य लाभले त्याबद्दल मी या सर्वांचा ऋणी आहे.

मी खूप शिकावे यासाठी प्रेरणा देणारे माझे आई-वडील व आजू तसेच माझे बंधू नवनाथ व युवराज यांचे आशिर्वाद व प्रेरणा हे माझ्या शब्द सामर्थ्याची अक्षय शिदोरी आहे. त्यांचा मी अत्यंत ऋणी आहे.

या शोधप्रबंधाचे काम अत्यंत तत्परतेने व आकर्षक पद्धतीने बांधणी करणाऱ्या प्राजक्ता टायपिंग अँड झेरॉक्स सेंटरच्या सौ. सुषमा संजय पसारे यांचा मी आभारी आहे.

शेवटी या शोधप्रबंधाच्या कामामध्ये जाणता अजाणता सहाय्यभूत ठरलेल्या सर्वांचा मी आभारी आहे.

धन्यवाद!

दत्तात्रय मारुती काळेल

